

ناره زاییه کانی پووله کهی پاپا

12-03-2021

نووسه ره کان

زریان روژه لاتی

کورتته : تورکیا و ئیران ناره زاییه کی توندیان پیشانداوه به رامبهر پوولیک که به بونهی هاتنی پاپاوه له ههریمی کوردستان نمایشکرا بوو. ئه وهیان به "هه لهی گه وره" و "کردهی نادۆستانه" ناو بردوووه و داوای راستکردنه وهیان کردوووه. له پووله که دا نه خشه ی کوردستانی گه وره له پشت سهری پاپا دانراوه و ئه مه ش، وه کوو خواستی ههریمی کوردستان بو داواکردنی خاک له ئیران و تورکیا لیکدراوه ته وه.

بەرايى

توركييا و ئىران ناپەزايىيەكى توندىيان پيشاندانداۋە بەرامبەر پولىتېك كە بە بۇنەي ھاتنى پاپاۋە لە ھەريىمى كوردستان نامىشكرابوو. ئەۋەيان بە "ھەلەي گەۋرە" و "كردەي نادۇستانە" ئاۋىردووۋە و داۋاي راستكردنەۋەيان كوردووۋە. لە پۈۋولەكەدا نەخشەي كوردستانى گەۋرە لە پشت سەرى پاپا دانراۋە و ئەمەش، ۋەكوو خواستى ھەريىمى كوردستان بۇ داۋاكردىنى خاك لە ئىران و توركييا لىكدرابوۋەتەۋە. سالى 2017ش سەرەتايىتتىنى مافى ھەر نەتەۋەيەك بۇ دەربېرىنى خواستى خۇي لەبارەي چارەنوۋسەكەي لە ھەريىمى كوردستان، لەلايەن توركييا و ئىران ۋەغىراقوۋە سەركوتكرابوو. بەرپىرسانى ئەنكەرە و تاران باش دەزانن كە جارى، ھىچ پىرۇژەيەكى سىياسىي كىردەنى بۇ دامەزراندنى كوردستانى گەۋرە لە ئارادا نىيە، كەۋابوو ھۆكارى ئەۋ ھەلۋىستە چىيە كە توركييا و ئىران پيشانىان داۋە؟

ناپەزايىيەكەي توركييا و سىياسەتى نىۋوخۇيى

بەردەر لەۋ ھەستناكىيە نەرىتپىيەي كە دەۋلەتى توركييا بە بابەتەكانى پەيوەست بە بېرى ناسىۋنالىستى كوردىيەۋە ھەيەتى، پىدەچىت ناپەزايى ئەمجارەيان، لە پۈۋولەكەي پاپا زياتر، رەھەندىكى نىۋوخۇيى ھەيىت. ناپەزايىيەكەي ۋەزارەتى دەروەي توركييا لەداۋاي لىدوانىكى عومەرچەلىك ۋەتەبىزى پارتى دادوگەشەپىدان ھات. ئەۋ پارتەي بۇ نىزىكەي دوو دەپە دەروات كە سوكانى دەسەلەتى توركييا بەدەستە، ئىستاروۋەپوۋى دۇخىكى جەماۋەرى خراپ بوۋەتەۋە. تا ئىستاش ھەر نەتەۋەگەراكان داۋايىن چانسى ئەردۇغانن بۇ ئەۋەي لە دەسەلەتدا بىھىلنەۋە، بۇيە گوتار و سىياسەتەكانى، زياتر بەپى خواستى ئەۋان رىكەدەخات. بەشېك لە ئۇپۇزىسىۋونىش بە ئاگاداربوۋون لە رەھەندە نىۋوخۇيىكەي ئەم پىرسە، بە تەمابە ئەمە بۇ تەنگەتاۋكردىنى ئەردۇغان بەكاربىھىننىت.

دوو پارتى سىياسىي گىرنگ لە ئاكارى جىابوۋنەتەۋە كە دەپانەۋىت جەماۋەرە ئىسلامىيەكەي ئەۋ حىزبە بۇ خۇيان بىمەشەۋە و بەپى راپىرسىيەكانىش، لەۋانەيە 5%-6% دەنگەكانى لى بىەن. ئاكارى لە داۋايىن ھەلپۇزاردنەكانى شارەۋانيدا، لە ھەندىك لە شارە گەۋرەكانىشدا دۇراندى و سىياسەتەكانىش بۇ رىگرتن لە چوۋنى دەنگى كوردەكان بۇ ھاۋەپەيمانى مىللەت (جەھەپە و ئىي پارتى دوو لايەنى سەرەكىي ئەۋ ھاۋەپەيمانىيەن ۋەدەپەش ۋەك ھاۋەپەيمانە ناپەسەمىيەكەي ناۋى دەركردووۋە). سەرىنەگرت.

گەلېك لە راپىرسىيەكانى ئىستاش ۋاي پيشاندەدەن كە ھاۋەپەيمانىيەكەي ئاكارى لەگەل مەھەپە لە ھەلپۇزاردىكى گىرمانەيىدا دەنگى جاران بەدەستناھىننىت و زياترى لە كىس دەچىت. ئەگەرىتتو پىشېنىي راپىرسىيەكان راست دەچىت، تەنانتە خۇدى سەرۋىكۇمارىش دەنگى 1+50 بۇ ۋەرگرتنەۋەي پۇستەكەي بەدەستناھىننىت. لەۋەش كىرنگىر ئەۋەيە كە ھەندىك لە راپىرسىيەكان ۋايدەردەخەن كە ئەگەر زۇرە، مەھەپەي ھاۋەپەيمانى ئاكارى لە زىر بەرەستى 10% ھەلپۇزاردندا بىمىننەتەۋە. بۇيە ۋادىارە كە ئاكارى لەگەل ئەۋەي كە پىي باشە بەرەي نەپارەكانى دابەشېت، ۋەك ئەگەرى جىابوۋنەۋەي رەسەمىي موحەرەم ئىنچە لە جەھەپە، راکىشانى بالىكى پارتى سەعادەت يان تەنانتە جىابوۋنەۋەيەكى گىرمانەيى گروپىك لە ھەدەپە، كار بۇ ناچاركردىنى ئىي پارتى، حىزبەكەي مەرال ئاكرشەنەر دەكات بۇ چوۋنە نىۋ ھاۋەپەيمانىيە جەمھور (ھاۋەپەيمانى ئاكارى- مەھەپە) يان لانىكەم دووركەۋتەۋە لە جەھەپە. ئەمەش پىۋىستىي بە گوتارىكى بەھىزى نەتەۋەگەرايى ھەپە.

خالىكى دىكە ئەۋەيە كە ھەرچەندە باسى ھەلپۇزاردنى پىشۋەخت لە ئارادا نىيە بەلام كەش ۋەۋاى سىياسى توركييا بەجۇرىكە كە ۋەك بلىي بەرەۋ ھەلپۇزاردن دەچىت. بەپى ياساكانى توركييا، ھەر حىزبىك لانىكەم لە 41 پارىزگادا بارەگاي نەبىت و كۇنگرەي پارىزگاكاني نەكردىت، ناتوانىت بەشدارى لە ھەلپۇزاردن بكات. ئەگەر ئەۋانەشى كىردىت، دەبىت لانىكەم 6 مانگ بەسەرىدا تىپەرىپوۋىت. بەگۇيرەي ئەۋ مەرجانەش بىت، پارتى داھاتوۋى ئەحمەد دادوئوغلۇۋ لانىكەم لە مايسى ئەمسال بەدواۋە دەتوانىت مافى بەشدارىكردىن لە ھەلپۇزاردن بە دەستبىننىت و پارتەكەي عەلى باباجان (دەۋا) ىش لە حوزەيران بە دواۋە ئەۋ مافەي دەبىت. دەستەي بالاي ھەلپۇزاردنى توركيياش، لە كۇتايپەكانى مانگى 1 ئەمسالدا، ناۋى 17 حىزبى بىلواكردۇتەۋە كە مەرچەكانى بەشداربوۋىيان لە ھەلپۇزاردن تىداپە و لەۋ لىستەشدا، ناۋى حىزبەكەي باباجان و داۋدوغلۇۋ نىيە. [1] ئەمەش ئەۋ گومانەي درووستكردووۋە كە لەۋانەيە ئاكارى بە تەمابىت بەرلە حوزەيران، بىرارى ھەلپۇزاردنى پىشۋەختە لە پەرلەمان دەرىكات تارى لە بەشدارىكردىن حىزبەكەي باباجان لە ھەلپۇزاردن بگرىت. چوۋنكە زياترىن دەنگى لى دەبات. بىگومان ئەگەر بىرارى ھەلپۇزاردنى پىشۋەختىش بىررىت، گوتارى نەتەۋەگەرايى- ئىسلامى زياتر لە ھەر گوتارىكى دىكە بە كەلكى ئەردۇغان دىت.

دەكرى نارەزايىپەكەي ئىران لە پوولەكەي پاپا زياتر، لە چوارچۆيەي سىياسەتى نوپى ئەو وڵاتە بەرامبەر عىراق و ھەولەكانى بۇ نىزىكبوونەوى زياتر لە توركييا، ئەويش دواي لىدوانەكانى ئىرەج مەسجدى لە دژى توركييا سەربىكرىت كە گوتىوى پىويستە ئەنكەرە ھىزەكانى لە عىراق بکشىنئىتەوھ. ئىران لەسەر پوولەكەي پاپا نارەزايىپەكەي گەياندۆتە حكومەتى عىراق. ئەمەش لەكاتىكدايە كە لەگەلئىك لە كىشەكانى رابردوودا، وگ توركييا راستەوخۆ رووى دەمى لە ھەريمى كوردستان دەكرد. بەكارھىنانى ئەم بابەتە وەك كارتىكى گوشار لە بەرامبەر حكومەتى بەغدا، پەيوەندىيە بەو لالووتىيەو ھەيە كە بەگشتى تاران لە حكومەتەكەي كازمى ھەيەتى و لە دواي ھاتنى پاپاش زياتر بووھ.

ھاتنى پاپا بۇ عىراق بە گشتى، بۇ شىعە و بۇ كوردىش واتايەكى گرنكى ھەبوو. مستەفا كازمى سەرۆكۆھزىرانى عىراق چەند جارئىك باسى لە پرۆژەي شامى نوپى كردووھ و لانىكەم بەشئىك لە سەركردەكانى عىراق لەگەلئىدا ھاوپان كە عىراق لە جەمسەرگىرى وھاوپەيمانىيە ركاپەرەكانى ناوچەكەدا، رۆلئىكى ناوچىي ھەبىت. ھەرچەندە ئەستەمە عىراق بتوانى بىلايەن بىت، بەلام ھاتنى پاپا يارمەتيدەرى بىرۆكەكەي مستەفا كازمىيە سەبارەت بەوھى كە وڵاتەكەي شوپنى بە يەكگەيشتنى لايەنەكان بىت نەك جىگاي بەريەككەوتن. بىگومان ئەمە دەتوانىت پالپشتىيەكى نىدوھولەتەيش پەيدا بكات. ئەمەش شتئىك نىيە كە بەدلى ئىران بىت.

ھاتنى پاپا پىگەي ئايەتوللا عەلى سىستانىشى وەك مەرجەعى بالاي دنياي شىعەي بەھىزتركدووھ. ركاپەرى نىوخۆي مەرجەعىيەتەكانى شىعە شتئىكى دوور لە واقع نىيە. عەلى ئەكبەر ھاشمى رەفسەنجانى لە كتئىي بىرەوھەريەكانى خۆيدا باسى ئەوھ دەكات كە زاواكەي ئايەتوللا سىستانى لە وتەيەكى ئەحمەد جەنەتى يەكئىك وتارىزەكانى نوپى ھەينى تاران و بەرپرسانى پلەبەرزى ئىران نىگەران بووھ كە مەرجەع بوونى ئايەتوللا سىستانى بە كارى ئىنگلىزەكان ناوبردبوو. بەشئىك لە لايەنگرانى ئايەتوللا سىستانى دەستەواژەي "ئىمام"ى بۇ بەكاردين، ئەمەش لەكاتىكدايە كە وەلائىيەكان، عەلى خامنەي رابەرى ئىستاي ئىران بە شايستەي پلەي "ئىمام"ى دەزانن. بە ئەگەرى زۆر، ھاتنەكەي پاپا بە كەيفى ولائىيەكان نەبوو، بەلام دواجار مەرجەعىيەتى نەجەف و سىستانىش نەيانويست بە تەواوى ئىران لە خۆيان بەكەنە دوژمن، بۆيە لە بەياننامەي دىدارەكەيدا لەگەل پاپا، لەرپى باسكردنى "گەمارو" و "داواي دانوستاندن" لە زلھىزەكان، بەشئىك لە خواستەكانى تارانىشيان لە پىشچا و گرتبوو. ھەلبەت ئەمە ناتوانىت رى لە و درزە بكرىت كە لە بەينى مەرجەعىيەتى نەجەف- قوم و سىستانى- خامنەييدا درووستبووھ و لە 2003 بەدواوھ ھەرچى چووھ گەرەتر بووھ.

ھەرلە سەرۆبەندى ھاتنەكەي پاپادا، موھسىن رەزايى فەرماندەي پىشوو سىسپاى پاسدارانى ئىران رايگەياندووھ كە ئىدى لەمەودا، ئەگەر يەك دۆلارىش بۇ عىراق و سووريا خەرج بكەن، وەرىدەگرنەوھ. "ئابوورى بۇ ئىمە گرنگە، ناكرى ئىمە يارمەتى عىراق و سووريا بەدين بۇ ئەوھى ئاسايشيان ھەبىت و دواترىش وڵاتى دىكە سوود لە ئابوورىيەكەيان وەربىگرن." [2] ھەرچەند دواتر وەزارەتى دەرەوھى ئىران ئەو قسانەي بە بۆچوونى شەخسى رەزايى ناوبرد، بەلام دواتر حەسەن رۆحانىش داواي لە مستەفا كازمى كرد كە پەلەبكات لە پىدانەوھى قەرزەكانى ئىران! رۆلئىك دواترىش، ئىرەج مەسجدى و وەزىرى دارايى عىراق لەسەر پرسى قەرزەكان كۆبوونەوھ. سەرچاوھ ئىرانىيەكان باس لە قەرزىكى 5-6مىلياردۆلارى دەكەن لە ھەقى ئەو كارەبا و گازەي كە داويانە بە عىراق. مەزھەر محەمەد سالىح رايوزكارى ئابوورى سەرۆكۆھزىرانىش گوتوويەتى كىشەكە لەوھدايە كە ئىستا ئىران بۇ وەرگرتنەوھى قەرزەكانى لە عىراق دەيكات، لەلايەكەوھ ئەمريكاش ناھىلئى دۆلارىان پىبەدين. [3] ئەم پەلەيە كە ئىستا ئىران بۇ وەرگرتنەوھى قەرزەكانى لە عىراق دەيكات، لەلايەكەوھ پەيوەندى بە دۆخى خراپى ئابوورى ئىرانەوھ ھەيە. چاوەروانىيەكانى بەرپرسانى تاران سەبارەت بە ئىدارەي بايدن رىك دەرەنچوو. بۆيە دەيانەوئى رىگايەكى خىزا بۇ دەستخستنى دۆلار پەيدا بكەن. بەلام لەلايەكى دىكەشەوھ دوور نىيە كە قسەكانى رەزايى، رازى دلى بەرپرسانى ئىران بىت بەرامبەر عىراق و حكومەتەكەي مستەفا كازمى.

ئەنجام

ئەگەر زۆر دووريش نەپۆين، ھەر سالى 2016بوو كە سەرۆكۆكمارى توركييا گوتىووى: "بۆن سەبرى مېژوو بكەن، مووسل ھى ئىمە بوو." ھەرەھا عەلى يونسى رايوزكارى حەسەن رۆحانى سەرۆكۆكمارى ئىرانىش گوتىووى "بەغدا پايئەختى ئىمەيە." بۆيە فراوانخووزى، زياتر لە پرۆژە و بىرى سىياسى ئىران و توركيادايە لەم ناوچەيە. پوولەكەي پاپاش ھىچ پرۆژەيەكى سىياسى كردەنىي لە پشت نىيە. ھەريمى كوردستان لەكاتىكدا كە ھەلەوگىرى كىشە دارايى و ئابوورىيەكانى خۆيەتى و لە ھەولەكانى بەغدا بۇ لاوازكردنى خۆي بەدگومانە، نە تواناي ئەوھى ھەيە كە كار بۇ بىرۆكەي كوردستانى گەرە بكات، نە ئەو خواستەشى ھەيە. نارەزايىپەكەي حكومەتى توركييا كە راستەوخۆ ئاراستەي ھەريمى كوردستان كراون، زياتر بۇ ئەوھەيە كە شەقامى نەتەوھەگەراي توركى بكاتە بەردەنگى خۆي. نارەزايىپەكەي ئىرانىش كە ئاراستەي وەزارەتى دەرەوھى عىراق كراوھ زياتر بە ئامانجى تەنگەتاوكردى وەزىرە كوردەكە و حكومەتەكەي مستەفا كازمىيە!

[/https://www.irna.ir/news/84255186](https://www.irna.ir/news/84255186) [\[2\]](#)

- [\[3\]](#)

<https://mdeast.news/2021/03/09/%d8%a7%d9%85%d9%88%d8%a7%d9%84-%d8%a7%db%8c%d8%b1%d8%a7%d9%86-%d8%af%d8%b1-%d8%ad%d8%b3%d8%a7%d8%a8-%d9%87%d8%a7%db%8c-%d8%b9%d8%b1%d8%a7%d9%82-%da%86%d9%82%d8%af%d8%b1-%d8%a7%d8%b3%d8%aa-%d9%88>